

Məktəbdə qommunist tərbijəsi haqqında

Jetişməkdə olan sosialist nəslin tərbijə məsələləri, bytyn sovet ictimaiyyətinin diqqət mərkəzində durur. Bəyik Stalin, bytyn sovet xalq məktəblərimizdə təlim-tərbijə işlərini sisteməlik izləyir. Məktəb işi, onun məzmunu və metodu, onun nəqsanlar və bu nəqsanların aradan qaldırılması işləri indi nəinki yalnız pedaqoqlar və ata-anələr qollegativində hətta geniş partiya, qomsomol, fəhlə və qolxozcu iclaslarında da myzakirə edilir. Məktəblilər arasında təlim-tərbijə işi bolşeviklər partiyası tərəfindən rəhbərlik edilən Lenin qomsomolunun mərkəzi və baş vəzifəsi olur. Partiya, qomsomol və bytyn fəhlə-kəndli ictimaiyyətinin məktəbdə gənclərin tərbijəsi işinə yaxından diqqət jetirib onu izləməsi tamamilə təbii bir haldır.

Lenin-Stalin partiyası məktəbdə siyasi tərbijənin bəyik əhəmiyyətini həmişə qeyd etmişdir. YIQ(b)P MQ hələ 1931-ci il 5 sentyabr tarixli qərarında göstərmişdir ki, «sosalizm dövründə proletariat, kəskinləşmiş sinfi mybarizə şəraitində icarısında sinflərin qəti surətdə aradan qaldırılmasına həyata keçirdiyi bir zamanda sovet məktəbində həqiqi qommunizm tərbijəsinin əhəmiyyəti cox artır və eyni zamanda sovet məktəbinin uşaqlarına antiproletar ideologiya elementlərini aşılamaq barəsindəki hər bir təşəbbüslərə qarşı aparyan mybarizənin qyvvtəndirilməsi mystəsna bir əhəmiyyət kəsb edir». Bununla əlaqədar olaraq MQ həmin qərarında məktəb yzərində rəhbərliyi möhkəmləndirməyi, ictimai-siyasi dissiplinin tədrisini bilavasitə nəzarət altına almaq partiya təşkilatlarına təklif etmişdir.

İndi, Stalin joldaşın qapitalizm əhatəsi haqqında və trotskist və başqa ikiyzylləri ləqv etmək tədbirləri haqqındakı göstərişi işıqda, qommunizmin aqktiv qurucularının hazırlanması və gələcəkdə də buna jənəldilmiş məktəbdə siyasi tərbijənin bəyik əhəmiyyətini bir daha qeyd etməlidir. Məktəbdə qommunist tərbijəsinin vəzifəsi «... bizim uşaqlarımıza, bizim gələcək nəslimizi, jə'ni bizim gələcəyimizi tərbijə» (STALIN) etməkdir. Lenin hələ 18 il bundan əvvəl göstərmişdir ki, gənc nəslin həyat məqsədi—qommunist cəmiyyəti qurmaqdır. Məktəbin siyasi tərbijə işi də həmin bu məqsədi gydməli, məktəb qommunizmin aqktiv qurucularının hazırlanması və tərbijə etməlidir.

Kecən tədris ili, şagirdlərin aqktivliyinin, dysynçəliliyinin, onların elmi, siyasi və kultur gərəyi dairələrini xəli artıdığını göstərdi. Saqlam siyasi əhvali-ruhiyyəyə sahib olan gənc patriotlarımızın—şagirdlərimizin yreji bəyik STALINƏ, partiya və hökumət rəhbərlərinə hədsiz sevgi ilə doludur. İdeja cəhətdən saqlam, qommunist partiyasına axıradək sədaqətli olan xoşbəxt gənc sosialist nəsl revolyusiyamızın bəzəyi, sosialist vətənimizin iftixarı, sovet xalqının və bolşeviklər partiyasının ən qiymətli qapitalıdır. Bəyik Stalin epoxasının məktəbli gənc nəslinin sosialist yreji vətən xainləri, xalq düşmənləri—trotskist-buxarinci, mysavətdaşnaq, burzua-nasionalist faşist banditlərinə qarşı bəyik kin və qəzəb hissi ilə doludur.

Məktəbli patriotistlərimiz siyasi hadisələri böyük maraqla, diqqətlə izləyirlər. Bejnəlxalq və daxili vəziyyət haqqında mütahidələr edir, leq-sijalar dinləyirlər. Stalin Qonstitusiyasının sevə-sevə öyrənir və 18 yaşa dolmuşlar Stalin secki qanunu ilə birinci dəfə səs verirlər. Böyük Sosialist Revolyusiyasının 20 illik müvəffiqiyyət və nailiyyətlərindən ilham alaraq kommunizmin yeni qələbələrini əldə etmək üçün ruhlanırlar. Onlar öz böyük sosialist vətəni ilə birlikdə, İspaniya və Çin xalqlarının faşistlərə qarşı qəhrəman mübarizəsi ilə həmrəydir. Onlar staxanovçuların, mütəxəssislərin, Şimal Poljusunun buzlar dənizini fəth edən papanincilərin, Şimali Ameriqaja tarixdə birinci ən qıssa yol açan pilotların böyük qələbələrindən, sovet elminin parlaq nailiyyətlərindən fejrən olmuşlar. Onlar bu qəhrəmanlar cərgəsini fərahla doldurmağa cəhan atır və elmin əsaslarını dərinlən mənimsəmək işinə daha ciddi girişirlər.

Sovetlər ölkəsində, Stalin epoxasında gənc olmaq, oxumaq, öyrənmək, irəliləmək böyük xoşbəxtlikdir. Böyük Oqtjabr sosialist revolyusiyası əməkçi gəncləri qapitalizmin zəlm və istismar pəncəsindən əbədi olaraq xilas edib varlı, şən və bəxtiyar həyata, elm və qulturanın yüksək zirvələrinə qalxmaq üçün onlara geniş yol açdı. İnsan cəmiyyətinin tarixi boju dnyada hec bir gənc nəsl SSRİ-nin gənc nəslı qədər öz fiziki, elmi, mədəni və siyasi inkişafı üçün zəngin imkan və şərait əldə edə bilməmişdir.

Böyük Stalin Qonstitusiyası parlaq gəncliyinin işıq altında oxuyan və işləyən, tərbiyə alan sovet gəncləri dnyada ən xoşbəxt gənclərdir. Ölkəmizdə gənc talantlar bulaq kimi qaynayıb, cıxək kimi acıyır. Dəşynde böyük ıftixarla SSRİ Ordenləri gəzdiren gənclərin sayı getdikcə artır. Revolyusija kotanı ölkəmizi sosialistçəsinə jəniden şumlamış, insanlar dəjişmişdir: sabiq nəkərlərin, muzdurların, cobanların səsi indi dövlət hakimiyyətinin ali orqanların stolı arxasından, elmi qafedralardan gəlir. SSRİ bytyn dnyada qəhrəmanlar vətəni olmuşdur. SSRİ qəhrəmanları ejni zamanda bytyn dnyda qəhrəmanlarıdır. Bunların bizi bəxş edən bolşevicilər partiyası, böyük Stalin olmuşdur.

Faşist, qapitalist ölkələrində isə kətləvi pauperizm—döləncilik, işsizlik, açlıq, göz yaş və ölüm əməkçi gənclərin qisməti, faşistlər və burzua tərəfindən onlara verilmiş «mykafat» olmuş, gənc talantlar zəncirlənmişdir.

Faşist cənavarlar əməkçi gənclərin gənclik sevincini onların əlindən alıb işsizlik və açlıq fəlakətilə əvəz etmişdir. Hələ qapitalist statistiqasının özünün verdiyi məlumata görə qapitalizm dnyasında 6—7 million işsiz gənc vardır. Əmək birləşmələrində qəjd edilməmiş işsiz gənclərin sayı isə on millionlara aşır. Bu böyük gənc işsizlər ordusu iş və cərək axtarır və faşizm, qapitalizm durduqca onu tərəcəyə da umud etmirlər.

Burzua ölkələrində məktəb qurtaran gənclər iş tapmağa işsizlərin cərgələrini doldururlar. Faşist Germaniyasında məktəb qurtaran gənclərin 1934-cü ildə yalnız 25% isə gətirilmişdir, 75% isə işsiz qalmışdır.

1935-ci ildə ABŞ-da 300 min gəncin təhsil alıb, lakin iş tapmadıqca rəsmi olaraq qəjd edilmişdir. Qapitalist ölkələrində aqır və əziyyətli əmək, uzun iş gyny, az əmək haqqı, aqır və acınacaqlı yaşayış gənclər

ləri vaqtsız qoçaldır, öldürür, invalid edir. Qapitalist, faşist ölkələrində iş tapmış az prozent gəncləri də işsiz və cərəksiz qalmaq təhlykəsi gəzləyir.

Faşizm acıq surətdə gənclərin qultura və təhsil ələjhinə cəxər və onlar jeni imperialist myharibəsi ucyn top ətinə cəvirməyə cəlxəyir.

Japonijada myflis edilmiş kəndli öz qəzənlə fahişəxanalara satır. Gənclər haqqında faşizmin, burzuazijanın «qajqəz» belədir. Fransanın demoqratik jazıcsı Qutjurje qapitalist ölkələrindəki əməkci gənclərin acınaçaqlı tragedijasınlı xaraqterik bir surətdə qıssa sözlərlə belə ifadə etmişdir: «gənclik bədbaxtlıqdır». **Ja l n ь z b ɔ j y k S t a l i n** Q o n s t i t u s i j a s ы n ы n h ə r ə k ɛ t ɛ d ɛ o l d u q u ɛ l k ɛ d ɛ g ɛ n ɔ l i k b ɔ j y k x o s b a x t l ı q d ı r.

Sovet məktəbi həmişə sinfi mybarizə sahələrindən biri olmuşdur. Qapitalist əhatəsi durduqca belə də olaçaqdır. German-japon faşizminin satqın agentləri trotskist-buxarinci, mysavat-daşnaq, burzuaziasionalist lənətlənmişlər məktəblərə də soxularaq gənç sosialist nəsl arasında pozucu, zəhərləyici dısmən ideologijalar sacmağa cəlxmişlər.

Məktəbin qommunist tərbijəsi işində direktor, mydir, myəllim və sinif rəhbərləri tərkibinin rolu böykdır. Məktəbdə təlim ilə tərbijəni uıqunlaşdırmaq və ona istiqamət vermək vəzifəsi partiya və hökumətimiz tərəfindən onlara e'tibar edilmişdir. Lenin, Qapri adasındakı məktəb mydavimlərinə jazdıq məktubda leqtorlar, myəllimlər rolunun əhəmiyyətini xysusi aidənləqlə göstərmişdir: «H ə r b i r m ɛ k t ɛ b d ɛ ə n m y h y m m ɔ h ɛ t, l ɛ q s i j a l a r ы n m ɛ f k u r ɛ v i s i j a s i i s t i q a m ɛ t i d i r. Bu istiqamət nə ilə təyin edilir? **Ja l n ь z** «**ja l n ь z** leqtorların hej'əti ilə. Joldaşlar, siz cox gəzəl bilirsiniz ki, hər hansı bir «qontrol», hər hansı bir «rəhbərlik», hər hansı bir «programma», «nizamnamə» və sairə leqtorlar hej'əti qarşısında boş bir sözədən başqa bir şey dejidir. Leqtorlar hej'ətinin təyin etdiji məşqulijət istiqamətini hec bir qontrol, hec bir programma qətijən dəjişə bilməz. Buna görə də dınyanın hec bir jerində əzyne hərmət edən bir təşkilat, hec bir fraqsija və ja qrup, əvvəlçədən leqtorlar hej'əti tərəfindən myəjjən istiqamət verilmiş bir məktəbin məş'ulijətini (əjər bu istiqamət, dısmən bir istiqamət isə) hec bir vaqt əz əhdəsinə gətyrməz» (çild XIV, s. 118—119).

Bu məktub bugyn ucyn daha qijmətli, daha əhəmiyyətlidir. Lenin bu məktubunda bizi əjrədir ki, məktəbdə ideja-sijasi istiqamət **ja l n ь z** və **ja l n ь z** leqtorlar, myəllimlər hej'əti ilə myəjjən edilir. Oaqanovic joldaş qızıl professorlar institutunun 10 illiyi mynasibəti ilə hələ 1931-ci il deqabr ayının 1-də səjləddi nitqində demişdir: «Bə'ziləri belə dısynırlər ki, tədrisn istiqamətini təmin etməkdən ətry təkəz kitab jazmaq—bizdə isə kitablar cox zaman janlıs jazılır,—programma və ja da indi modda olan «metod təhlili» jazmaq kifajətdir. Halbu ki, belə dısynmək dərin bir səhvdir. Buna görə də joldaşlar, myəllimlərin marqsizm hazırılıqlınlı daha da genişləndirmək, tədrisn kejjijəti uqrundakı mybarizəni daha da inkışaf etdirmək zərurijətini bytyn kəskinliji ilə qejd etməlijik».

YIC(b)P MQ, SSRI XQS myəllimlərə həmişə böyjk diqqət vermiş və verir. Böyjk Stalin myəllimləri atalq qajqəz ilə əhatə etmişdir. Bu böyjk diqqət, jərdəm və qajqə qarşısında partijaməznl, hökumətimizin və böyjk Stalinin myəllimlərə etdiji e'tibar və e'timadlı bir daha

doqurtmaq ucyn Ordenli Azərbaycanın myəllimləri öz sinfi sajq-lyqların qat-qat artırmalıdır. Sinfi sajqlyqın artırılması isə hər şeydən əvvəl marksizm-leninizm teorigasına sahib olmaq, bolşevizmə jejlənməji tələb edir. Unutmamalıdır ki, Stalin joldaşın bolşevizmə jejlənmək syarə sovet myəllimlərinə də birinci nəvbədə aiddir.

Myəllimin sijasi bilik səvijəsi nə qədər jyxsək olarsa, onun təlim-tərbijə işinin kejjijəti də bir o qədər jyxsək olar. Lenin-Stalin işinə axıradək sədaqətli olmaq, masqalə dşməni görə bilmək ançaq bununla mymkyndyr.

Azərbaycanın myəllim kytəsi qapitalizm əhatəsindən irəli gələn tədbirləri gerərək bundan əzləri ucyn bolşeviq nəticələr cəharəb sinfi sajqlyq bir daha artıraraq, gənç nəslə zəhərləməyə cəhd edən sinfi dşmənin soxula biləcəji bytyn qanalları baqlamalı, dəlik-deşikləri qapamalı, məktəbdə sijasi tərbijə haqqında partiya direktivaların şərfə jerinə jetirməlidirlər. Məktəbdə partiya təsiri, partiya rəhbərliji gycəndirilərək, sinfi dşmənin soxulub bəzi məktəbli gənclərə jabançə təsir etmək və onların dşyncəsini zəhərləjərək moral və məişət pozqunluquna cəkə bilmək imkanları qyrylyb puc edilməlidir. Pedaqog joldaşlar unutmamalıdır ki, moral və məişət pozqunluqu sijasetdə, pozqunluq təradir. «Bolşeviqin moral siması içtimai və məişət əlamətlərindən əmələ gəlir. Şəxsi həjatda moralsızlyq, sijasetdə, nətəizliyə səbəb olur» («Pravda» 20 sentjabr 1937-ci il).

Məktəbdə qommunist morali və kulturlə məişət işlərinə dahia artıq fikir verilməlidir. Lenin 18 il bundan əvvəl 1920-ci il 2 oqtjabrda Rusija Qommunist Gənclər Ittifaqının III qurultajında qommunist moraliyin məhijjetini və gənclərdə qommunist morali təbijəsinin vəzifəsini belə myəjjən etmişdir:

«İndiki gənclərin bytyn təhsil, tərbijə və təlim işi, onlarda qommunist morali təbijə etməkdən ibarət olmalıdır.

Ləkin qommunist morali vardırmy? Qommunist əxlaq vardırmy? Əlbəttə vardır. Cox zaman işi elə təsəvvyr edirlər ki, bizim öz moraliymiz joxdur və cox vaqt burzuaizija bizi bunda ittiham edir ki, biz qommunistlər hər hansı morali inkar edirik. Bu, dşyncələri saxtalaşdırmaq, fəhlə və kəndilərin gəzynə torpaq atmaq ysuludur.

Biz morali, əxlaq nə mənada inkar edirik?

Bu əxlaq əmr-ilahidən cəharan burzuaizianın təbliq etdiji mənada. Biz bu hesabla əlbəttə allaha inanmadıqymız dejr və cox jaxş bili rik ki, ruhanilər, mylkədarlar və burzuaizija öz istismar intereslərini həjata kecirmək ucyn allah adından danşyrdılar. Və ja bu morali əxlaq həkmündən əmr-ilahidən cəharmaq əvəzinə onlar bunu idealist və ja jərm idealist ifadələrdən cəharırdılar ki, bu da həmişə əmr-ilahijə cox oxşar şeyə myncər olurdu.

Biz bəşəriyyət və sinflər anlaşıb xariçindən alınıb hər bir belə əxlaq inkar edirik. Biz dejrək ki, bu jalandır, aldatmadır, mylkədar və qapitalistlərin interesləri ucyn fəhlə və kəndilərin başlarını tovlamaqdır.

Biz dejrək ki, bizim əxlaq bytynlyklə proletariatin sinfi mybarizə intereslərinə tabe edilmişdir. Bizim əxlaq proletariatin sinfi mybarizə intereslərindən doqur».

Demək morali sinfi xaraqter daşyır.

Hər bir myxtəlif tarixi epoxada moral prinsip və anlayışlar da myxtəlif olmuşdur. Burzua morali xysusi mylkijət, istismar yzərində əsaslanır. Məşhur Amerikan məsəlində deyilir: «Əjər bir parca cərək oqurlasanız sizi həbsxanaya soxarlar, lakin, əjər dəmiç jolu oqurlasanız sizi senator tə'jin edərler».

Proletariatın ilk dahi rəhbərləri Oarl Marqs və Fridrix Engels əzlərinin əlməz əsəri «Qommunist partijası manifesti»-ndə myəllən tarixi dövrdə hakim ideja hakim sinfin idejası olduqunu göstərmişlərdir. O çymlədən, hər bir tarixi epoxada hakim moral hakim sinfin morali olmuşdur. Istismarçı siniflər məhv edildikcə onun moral əsasları da dağılıb məhv olur. Marqsizm-leninizm sinif xaricində gətyrylməyş hər bir morali inkar edir. Lenin 19 il bundan qabaq 1919-cu il 18 janvarda internasionalist myəllimlərin ikinci qurultajında demisdir ki, «... bizim sovetlər əlkəsində biz məktəbi siyasətlə əlaqələndiririk, biz bizim məktəblərimizi basdan-başa sosializm ruhu ilə ruhlandıran, həjat sahib-kərlər təbijiə edən əsl socialist məktəbi etmək istəjirik (Lenin, əsərləri, cild XXIII, səh. 474—476).

Bizim sovet məktəbi siyasətdən kənarda durmur və dura da bilməz. Siyasətdən kənər məktəb joxdur və ola da bilməz. Moral da bunun kimi. Bizim sovet məktəbi aqtiw və dysynçəli qommunizm quruçuları hazırlamaq və təbijiə etmək ycyın jarađılmışdır. Bizim əxlaqımız, bizim işci sinfi morali işci sinfinin sinfi intereslərinə xidmət edir və bundan airts deyildir. SSRİ-də hər bir naməlsə sovet vətəndaşının işi, şəxsi həjatı fəhlə sinfinin ymumi mənafeı ilə baqlıdır. Elə işlə və elə hərəkət et ki. sənin bu iş və hərəkətin ymum xalqın mənfəətinə, qommunizm quruluşuna xidmət etsin. «Qommunist əxlaqının əsasını, qommunizmin məhkəmlənməsi və başa çatdırılması uqruna mybarizə təşkil edir. Qommunist təbijiəsi, təhsili və təliminin əsası da bundan ibarətdir» (Lenin, qomsmolum III qurultajındakı nitqindən), Qommunist moraliyin jyksək prinsipi belədir. «Sovet adamı bolşeviq ehtirası və nəçibliji ilə dolu olan bu Stalin sözlərini bytyn öz həjatı ycyın qanun etməlidir: «fəhlə sinfini jyksəltmək ycyın və bu sinfin socialist devlətinə məhkəmlətmək ycyın işimdəki hər bir addım fəhlə sinfinin vəziyyətini məhkəmlətməyə və yaxşılaşdırmağa doqru jənəlmis olmasa idi mən öz həjatımı məqsədsiz hesab edərdim» («Pravda» 1937-ci il 20 sentjabr). Qommunizm naminə «oxumaq, oxumaq və jənə də oxumaq» (L e n i n). Hafizəni elmin əsasları ilə zənginləşdirmək, əzyndə socialist insan kejjijijəti təbijiə etmək, qommunizmin hazırlıqlı, hər tərəfli inkişaf etmiş aqtiw quruçuları olaraq jətişib işləmək və jaratmaq, əzyın socialist vətənimiz uqrun-da gələcək dəjışlərə məhkəm hazırlamaq, bytyn qyvva və energijаны ymum xalq işinə vermək, Lenin-Stalin partijasının bəjyk işinə axıradək sədaqətli olmaq, hədsiz sovet patriotizmi hissi ilə coşmaq—xoşbəxt gənç socialist nəsl ycyın bunlardan daha bəjyk, daha myqəddəs və daha şəərəfli vəzifə nə ola bilər!

SSRİ də şəxsijjetin inkişaf jolu qommunist morali joludur.

Əlkəmidə socialism 170 millionluq xalqın həjat və məişətinə daxil olmuşdur, SSRİ xalqının, tarixin gərmədiji bəjyk mə'nəvi və siyasi birliji jarađılmışdır. Bolşeviqlər partijasının rəhbərliji altında məktəb kecmiş bəjyk sovet xalqı əzyinə məxsus əxlaq və qommunist morali normaları jaratmışdır.

Bu kommunist morallə normalarə SSRI insanlarənda getdikçə daha da artır və məhkəmlənir. Rəhbərlərimizin həyatə gənclərimiz ucyn bəyjk tərbijə məktəbidir. Lenin və Stalin gənclərin ən bəyjk tərbijəçiləridirlər.

Məktəbdə kommunist tərbijəsi şagirdləri içtimai funksiyalarə jerinə yetirməyə, SSRI vətəndaşların myqəddəs vəzifələrini jerinə yetirməyə hazırlamalıdır.

Şagirdlər arasənda vətənə məhəbbət, sinfi duyqu iyksəkdir. Onların gənç qəlbi sovet patriotizmi hissi ilə doludur. Bunu aşaqədakı faqt da-ha əjdən göstərir.

Astraxanbazar rayonunun Qaralə kənd tam olmaian orta məktəb şagirdləri Kərimov, Əlijev, İnşalla, İbajev, Ərşad və Kərimov dərşə gedir-kən joldə namə'lum bir qadına rast gəlirlər.

Şagirdlər bu qadından sybhələnilrlər. İki şagird zastavaya xəbərə qa-cır, qalanlarə isə sybhəli qadınə səhbətə tuturlar:

— Xala hara gedirsən.

— Cəpluğa gedirəm, qadanəbzə alım.

— Hansı kəndlisən.

— Gyləhmədlijəm.

Şagirdlər qadınənin jaqlı dilinə aldanmaıyb onu əjləndirmək ucyn bir necə sual dəxi verirlər.

Bu zaman zastavadan qırmıbz sərhədcilər gəlib cəxır. Zastavada mə'lum olur ki, bu qadın xariçi dölətlərdən birinin spionudur («Kommunist» qəzetindən, 14 aprel 1938 il).

Dəmir jol qatarənz fəlakətdən xilas edən qırmıbz qalstuqlu məktəblilərimiz də az dejidir.

Lenin, qomsomolun III qurultajənda kommunist morallənin mahiijə-tini və gənclərdə kommunist morallə tərbijəsinin vəzifəsini belə myəjjən etmişdir:

«İndi gənclərin bytyn təhsil, tərbijə və tə'lim işi, onlarda kommunist morallənz tərbijə etməkdən ibarət olmalıdır».

Partiya təşkilatlarə məktəbdə siyasi tərbijə işlərinin kəkyəndən cəlan-lırlımasında, məktəblilərin kulturlə və siyasi tələblərinin vaqtənda və iyksək keffijətlə ödənməsində, onların təşəbbys və aqtivliklərinin, şəx-si istedadların istiqamətləndirilməsində onların aqtivliklərinə başcə-lıq etməkdə maarif sə'bələrənə, myəllimlərə qomsomol və pioner təşki-latlarınə qontrol olmalı, jaxəndan kəmək göstərməli və operativ rəh-bərliji tə'min etməlidirlər. Uşaqların məişət işlərinə artıq fikir veril-məlidir, cunki məişət-sijasət deməkdir.

M. C. Baqırov joldəş Azərbaycan Q(b)P XIV qurultajəndakı mə-ruzəsində demışdir: «bizim rəhbər işçilərimiz, xysusən rayon işçilərimiz, cox zaman təşərryfətn ajrə-ajrə məsələlərinə ujarəq, kultura-ideologija cəbhəsinin cox myhımm ucastəqlarənz öz tə'siri dairələrindən qacırır-lar. Xalq dıymənlərinin uzun zaman və hec bir cəza gərmədən ideolo-gija cəbhələrində işləmələri də bununla izah edilir».

1937—38 tədris ili jekunlarə nətiçəsində bəlli olmuşdur ki, bir sırə məktəb dirəqtərlər, mydirlər və ajrə-ajrə myəllimlər və hətta sinif rəhbərləri belə bytyn tədris ili myddətində məktəbdə siyasi tərbijə işinə lazımi diqqət verməmişlər. Şagirdlərə bir dəfə də olsun kulturlə, elmi, siyasi mysahibələr aparmamışlar. Məktəblilərin hec bir içlasında iştirak etməmişlər. Bununla da məktəblilər kytləsindən ajrılmışlardır. Belələ-

rindən nə gözləmək olar? Bəs onlar şagirdlərin kulturu, elmi, siyasi tələblərini, interesi və ehtiyaclarını nə cür öyrənişə ona əməl edə bilərlər?

İnsan sezi yalnız beşiyk myəllimimiz Stalin joldaşın rəhbərlik etdiyi ölkədə dolu məzmunla səslənir. Hər bir sovet vətəndaşı—hər bir şagird və myəllim partiya və hökumətimizin xüsusi qayğısı ilə əhatə edilmişdir. Beşiyk sosialist vətənimizdə insana diqqət və qayğı—yüksək humanizm ifadəsidir. Myəllimlərimiz ölkəmizdə sosialist gənc nəslin tərbiyesini buna əsasən qurmalı, onları Stalin qayğısı ilə əhatə edib bəsləməli, yetişdirməli, kommunist tərbiyəsinin və kulturu vərdislərin yüksəkliklərinə qaldırmaqlı və onu hər cür jabançı təsirdən qorumaqlıdır. Gənc nəslin şüurunu, dünyə baxışını, dünyəni duymasını və psixologiyasını kommunistçəsinə tərbiyə etməkdə myəllim tərəfindən elmin əsaslarının tədrisinin diqqəti, səmərəli qoşuluşu həll edici rol oğırır. Məktəbdə təhsil işinin ayrılmaz hissəsi olan tərbiyə işində də myəllim baş fiquradır. Şagirdlərin siyasi tərbiyəsinin və aqtiyliyinin artması—myəllimin işindən, onun verdiyi dərslərin keşifjətindən asılıdır. SSRİ Qonstitusiyası, tarix, geografiya, ədəbiyyat, təbiyyat, matematika, fiziqa və ymumijjətlə bytyn dərslər predmetlərinin tərbiyəvi əhəmiyyəti beşiykdır. Şagirdlərə kommunist tərbiyəsi—siyasi tərbiyə bu dərslərdə verilir və bu predmetlərin tədrisi də bu məqsədi gədməlidir. Tərbiyəvi əhəmiyyəti olmayan, kommunist tərbiyəsi məzmununu daşmayan, şagirdin kommunist tərbiyəsinə yüksəltməyə xidmət etmədən dərslər joxdur və ola da bilməz. Şagirdə elmlərin əsasını mənimsətməklə kommunist tərbiyəsi vermək ayrı-ayrı iş olmayıb qırılmaz vəhdət təşkil edir, orqanik baqlarla bir-birilə baqlıdır. Təlim-tərbiyənin əsas formasıdır. Qonqret tarixi bilijə sahib olmanın, hafizəni siyasi həyat bilijini ilə zənginləşdirmədən, bejnəlxalq və daxili siyasət məsələlərindən baş çıxara bilmək, bizi əhatə edən kapitalizmin antoqanist quruluşunu, dünyə proletariyatının artan revolyusion hərəkatını, insan cəmiyyətinin tarixi gərcək inkişaf jollarını, SSRİ xalqlarının kommunizmə doğru qələbəli jürüşünün tarixi beşiyklyiny anlamaq mymkyn dejidir. Geografiyanı bilmədən daxili və xarici siyasəti bilmək olmaz. Təbiət dərslərini jaxşı mənimsəmədən həqiqi ateist olmaq mymkyn dejidir və s., demək bu predmetlərsiz məktəbdə siyasi tərbiyə—kommunist tərbiyəsi mymkyn dejidir. Bytyn elmlərin və xüsusi tarix və qonstitusija dərslərinin tədrisi kommunist tərbiyəsinin—siyasi tərbiyənin beşiyk və kəskin silahıdır. Pedaqogiqə ustalıqına jijələnmiş pedaqoqlar yəyn nə inki bytyn predmetlərin tədrisi, hətta şagirdə ən beşiyk stimulyaradan myvəffəqijjət ucotu da (qijmət) tərbiyə silahıdır. Bəzi myəllimlər şagird dərslərini bilməjəndə ona «otur, səndən hec şey çıxmaz, səndən oxujan olmaz» deji. Şagird isə «İndi ki, myəllim deji səndən oxujan olmaz, demək ki, mənə oxujan olmaz, mən irəliləyə bilmərəm, daha mən nə yəyn calışsın əbəs jərə əzmy jorun. Onsuz da myəllim gəstərmişdir ki, «mənə oxujan çıxmaz» deyə myləhizə edir. Şagird myəllimi «hər şeyi bilən», «şagirdlərin gələcəjini gərən» sajdıqından buna inanır və calışmaqlı geriləməyə başlajır, daha onda öz qyvəsine inam və calışsın irəliləmək həvəsi qalmır. Beləliklə şagird getdikcə geriləməyə başlajır. Bir də bu səbəbdən bəzi məktəblərdə iki il bir sinifdə qalanların sayı artır. Şagirdə «səndən hec şey çıxmaz, səndən oxujan olmaz, sənin qijmətin həmişə cox pisdir» dejen myəllim, myəllim deji məktəbin ətəjindən asılımsız burzua pedoloqudur. Şagirdə öz qyvəsine inam tərbiyə edilməlidir. Tərifə lajıq olanlar tə-

riflənməli, şəkilləri ilə birlikdə divar qəzetinə yazılmalı, mykafatlandırılmalı və onlarla, onların iş təcrübələri ilə bytyn məktəb qollektivini tanış edilməlidir. Maraqlı dərsin nəinki yalnız təlim, hətta tərbiyəvi əhəmiyyətinin də bəyik olduğunu jadda mühkəm saxlayaraq myəllim ən «myçərrəd» biliklərin belə tədrisini, canlı, əjami və cəlb edici bir surətdə aparmalıdır. Hər bir myəllim dərs planı dyzəldikdən onun elmi olmasına, məqsədin əjdənliyinə və pedaqogiqa prinsiplərinə uyğunluquna diqqət yetirməkdən başqa, dərsin uşaqlarda qommunist dynja geryşyny tərbiyə etməsini təmin edəcək siyasi tərbiyə materialı ilə dolu olmasına dəxi artıq diqqət verməlidir. Şagirdlərimizin elmi biliyinin artması və qommunist tərbiyəsinin myvəffəqijəti birinci növbədə myəllimlərdən, onların pedaqogiqa ustalıqından və bolşevik idejalıqından, bolşevizmə keçmələrindən aslıdır. Bunun ucyn də marşsizm-leninizm qlassıqlarının əsərlərini dərinədən öyrənmək, siyasi biliyi artırmaq pedaqoqlarımız ucyn məcburidir.

Lakin keçən tədris ili göstərdi ki, bir sıra məktəblərdə myəllimlər ucyn siyasi dərnəklər açılmamışdır. Bəzilərinə isə formal surətdə dərnək açılaraq məşqələlər tez-tez pozulmuşdur. Bu biabırçılığa jeni dərs ilində son qoyulmalıdır.

Elə myəllimlər də vardır ki, tərbiyə məsələləri ilə məşqul olmaq onun işinin ayrılmaz hissəsi olduğunu unudur və qommunist tərbiyəsinin yalnız tarix və qonstitusija myəllimlərinin vəzifəsi bilir. Əjdəndir ki, belələrinin dərs dediji məktəblərdə bir qajda olmaq yzrə intizam pisi, qommunist tərbiyəsi və tədris keffijəti əşaqədir. Buna da cənəjdən başqa ad qojmaq olmaz. Bəzən uşaqlara «nə etməmək»—deyilir, «nə etmək» isə deyilmir. Uşaqların qommunist tərbiyəsində mysbət misalları tərbiyəvi əhəmiyyəti bəyik olduğundan belə misallar çox gətirilməlidir. Şagirdlər rəhbərlərimizin avtobiografiyalarını, vətəndaş myharibəsi qyzyı qomandirlərinin və əskərlərin qəhrəmanlıqları, sosializm quruluşu staxanovcuları haqqındakı səhbətləri çox həvəs və maraqla dinləyirlər. Şagirdlər Lenin Ordenli Sovet vətəndaşlarını, Baş Sovet deputatlarını, staxanovcuları görəndə çox sevinir və onlarla tanış olub, səhbət etməyə çan atırlar. Ölkəmizin bu adlı-sanlı adamları ilə şagirdlərin mytəşəkkil geryşləri təşkil edilməlidir.

Az XMO apparatına vaxtilə soxulmuş xalq dyşmənləri isə şagirdlərin diqqətini xuliqanlıq və digər mənfi hadisələr yzərinə cəlb etməji myəllimlərə təklif edirdilər ki, bu da Sovet pedaqogiqası ilə əlaqədar olmayan dyşməni göstərişi idi.

Uşaqların vətənimizin həyatında parlaq qəhrəmanlıq nymunələri ilə, qommunist morali nymunələri ilə, ən gözəl socialist insanlar, ordenlilər, staxanovcular, SSRI qəhrəmanları, əlacılar, zərbəçilər misalında mysbət hadisələrlə tərbiyə etməlidir.

Məktəbdə təmizlik və səliqənin də tərbiyəvi əhəmiyyəti bəyikdir. Bəzi məktəblərin divarlarında «papiros çəkməməli», «jeri zibilləməməli», «divarı jəzməməli» jəzbları asıldıqı halda belə, dəşəmə papiros qyymntılı, zibilli olur, divarlarda jəz gerylyr. Məktəb praqtıqası göstərmisdir ki, formal şəkildə olan bu jəzblardansa, məktəbin divarları nın jaxşı rənglənmiş, dəşəmələr qymntıblanmış və palas salınmış olsa, qoridorlarda cıcəklər asılsa, jəz taxtaları, sqamjalar təmiz və rənglənmiş olsa, şagirdlər bu təmizliyin ləzzətini dujub onu sevər və ona riayət edərlər. Əksinə, pedaqozi myşahidə göstərmisdir ki, əjər divarda

jazb jazybmşdırsa onun janından bir qədr də birisi jazır, əjər dəşəmədə kaqız varsa o da əlindəki lyzumsuz kaqızlar dəşəməyə tullayır.

Tərbijə işində vahidlik və ardıcılıq prinsipin də əhəmiyyəti bəykdır. Bə'zən bir direktor və dərs hissəsi mydiri bir məktəbdən digərinə köçürlyrsə bytyn məktəb inventarın; sqamjalar, kitab-dəftərləri jeni gələn direktor və ja mydirə təhvil verdiji halda ona çanlı insan—şagirdlər haqqında bir kəlmə də olsa danışmır. Beləliklə əvvəlkilərin gərđyji təlim-tərbijə işindən xəbəri olmajan jeni direktor və ja mydir uzun myddət şagirdləri jalnız jeniden əjrənməklə məşqul olur. Bu məs'ulijətsizliyə də nəhəjət verilməlidir.

YILQIGI MQ 1937-çi il avqust ayında çağrılmış IV plenumu, trotskist-buxarinci spion və ziyancıların qomsomolun rəhbər orqanlarına soxularaq ibtidai və orta məktəblərin işini pozmağa cəlbşdıqların qejd etmişdir. Myəllimlərimiz bundan bir daha ibrət dərsi almalydırlar.

Məktəbdə şyurlu intizam jaratmaq və onu məhkəmlətmək işi də qommunist tərbijəsindən ayrı deyildir. Sovet pedaqogiqasından xəbəri olmajan bə'zi «myəllimlər» isə məktəbdə «dysynçəli intizam jaratmaq, şagirdi tərbijə etmək ycyın» kəhnə mədrəsə məktəbinin qalıq və sovet pedaqogiqasına zidd olan «şagirdi dəjmək» məsələsini bir «metod» olaraq secmişlərdir. Bu «keş pedaqoq»-ların «teorija»-çyq «dəjməşən tərbijə edə bilməzsən»-dir. Cox aqynaçaqla demək lazımdır ki, bu «teorijany» məktəbdə təbiiq edənələr, uşaq bədən çəzası verərək çinəjət edənələr hələ Azərbaycan məktəblərində tapılır (Stepanakert rajonunun Kosulcular kənd məktəbi myəllimi Haçyev və s.) ki, məhkəmə beləlerini ifşa edib məs'ulijətə cəkməlidir. Bə'zi valideynlər də uşaq dəjməklə myəllimin təlim-tərbijə işinə «jərdən» etdiklərini dysynrlər. Kirovabad rajonunun 5 №-li şəhər məktəbində intizamsızlıq edən bir nəfər şagirdin atası məktəb direktoru Abuzərlinin janına gələrək deyir: «esi-dırım mənim uşaqym məktəbdə dəçəllik edir, jaxşs oxumur, mən uşaqymın ixtijarın sizə vermişəm, nə qədr bacarırsınyz dəjyn aqıllansın, evə gələndə bir qədr də əzym dəjərim». Məktəbin direktoru Abuzərli joldaş bunun çavabında «ata, sovet məktəbində şagirdi dəjməyə, hec kəsi dəjməyə ixtijar verilmir. Dəjməklə tərbijə etmək olmaz» deyirkən, ata «sən dəjmə, mən dəjməjim bəs nə olsun, uşaqym nə çyr aqıllansın» dəjə direktora e'tiraz etmişdir. Bu çyr atalar kimi geridə qalmış «myəllimlər» də vardır ki, məktəbin jaxasın bunlardan qurtarmaq vaqıt coxdan çatmışdır.

Intizamsızlıqla mybarizə ycyın hər şeydən əvvəl məktəbdə qommunist tərbijəsinin dyzgyın təşkil edilməsi lazımdır. Bizim məktəb, kapitalizmin doqurduqu ləkədən azad jeni insan tərbijə etmək ycyın jaradılmışdır. Bu adam elmli, hər tərəfli inkisaf etmiş, dysynçəli, intizamlı, jyksək cultural olmalıdır. Birgə jəşəjib qajdalarına rəjət etməlidir. O, vətənə hədsiz məhəbbət ruhunda, Lenin-Stalin partijasına sədaqət ruhunda və dyşməyə qarşı kinli ruhda tərbijələnəməlidir. O, qommunist partijasının bizim hamymızın qarşymıza qojduqu məqsədin aqıllyqına sahib olmalıdır.

Qommunist tərbijəsinin jyksəldilməsi işində qomsomol və pioner təşkilatların, uşaq qollektivlərinin rolu bəykdır. Bizdə hətta jaxş məktəblərdə belə uşaq qollektivlərinin, məktəb qomsomol və pioner təşkilatlarının tərbijə qyvvasından pis istifadə olunur. Məktəb təşkilatlarının işləri elə qurulmalıdır ki, bu işlər başlıca olaraq tədris

keçirijətinin iyksəldilməsinə, şüurlu intizamın möhkəmləndirilməsinə və kommunist tərbiyəsinin canlandırılmasına doğru cəvrihsin. Ayrı-ayrı siniflərdə olan qomsomol təşkilatçılarının və pioner başçıların işlərinə qonqret yardım göstərməlidir. Hər bir məktəbdə myəllimlərin daimi və bacarıqlı surətdə başçılıq etdijii möhkəm təşkil olunmuş uşaq qollektivi olmalı və onlar kommunist tərbiyəsi isinə mytləq cəlb edilmişlərdir. O zaman bir cox tərbiyə məsələləri daha asan həll edilmiş olaçaqdır. Çünki məktəbdə şagirdin tərbiyə məsələsində, içtimai təsirin gücü ölçülməz dərəcədə böyükdür. Məktəbin rezimi elə təşkil olunmalıdır ki, hər bir uşaq məktəb qollektivinin yzvy olduqunu hiss etsin, öz qollektivi ilə fəxr etsin, bu və ya başqa qanunsuz və jaramaz hərəkətin öz joldaşları və bytynlyklə qollektiv tərəfindən qijmətləndiriləcəyini dysynsyn. Sovet məktəbi şagirdi sifətinə lajyq olmayan hərəkətlər görən şagirdin isini myəllimin rəhbərliji altında şagird qollektivi—sinif həll etməlidir. Tərbiyə isində böyük rol ojnayan divar qəzetindən də istifadə etməlidir.

Myəllimlərin şagirdlərlə mynasibəti məsələsinin də tərbiyəvi əhəmiyyəti böyükdür. Hər bir pedaqoq şagirdi sevməli və bunu da şagirdə hiss etdirməlidir. Əjər myəllim özyny şagirdə sevdirdə bilmişə, onlar arasında avtoritet qazanmışsa, öz biliji, yaxşı dərs verməsi və nymunəvi hərəkətləri ilə şagirdlər arasında tapınmışsa o vaqt, o, təlim-tərbiyə isində hec bir cətinliyə rast gəlmədən istədiyinə asanlıqla myvəffəq ola biləcəkdir. Belə myəllimi şagirdlər cox diqqətlə dinləjir, hərmətini saxlayır və tapşırıqlarına dərhal əməl edirlər. Belə myəllimin dərsində intizam-szlybqa, tərbiyəsiz hərəkətlərə rast gəlmək mymkyn dejildir. Bu nəqtejənərdən pedaqoqlarımız geniş təcrybə mybadiləsinə girişməli və bir-birinin dərsində iştirak edərək myvəffəqijjət və nəqsanlar mejdana cəxarmalıdırlar. Partiya və hökumətimiz sovet myəllimlərinə jeni jetişməkdə olan gənc nəslə kommunist tərbiyəsinin bynəvrəsini qurmaq kimi məs'ulijətli və şərəfli vəzifə e'tibar etmişdir. Myəllim bu işdə ölkə qarşısında məs'ulijət daşıyır. Pedaqoq uşağın dynja anlaşısynın kommunist tərbiyəsinin əsasyn qojan əvvəlinci adam olduqundan bytyn elmi siyasi hadisələr barəsində uşaqların sualına birinci və dyzgyn cavab verməli, 45 dəqiqə icərisində keçilən materialın elmi əsasların zəngin məzmunla, maraqlı formada şagirdə mənimsətməlidir. Xysusən indi sovet şagirdini boş danışyqla razı salmaq olmaz. Dərsə hazırlaşmajaaraq sinifdə boş və məzmunсуz danışyqla vaqt keçirməyə calışan myəllim tezliklə şagird kytlesi və ölkə qarşısında rysvaj olar.

Məktəbdə tərbiyənin baş metodu şagirdi həqiqətə inandırmaqdır. Myəllim verdijii materialın elmi gercəkliini şagirdə inandıra bilməli bacarmalıdır. O, tədris materialında «olan həqiqətin hamynın başyna jol acmasıна» (Lenin) myvəffəq olmalıdır. Jeni jetişməkdə olan nəsl böydykə onu marqsist anlayışa dialektiq materialist dynja baxışyna gətirib cəxarmaqın jolu belədir. Əjər myəllim öz dərsində buna myvəffəq olursa, demək o, şərəfli sovet pedaqoqu adyn böyük ıftixarla daşıyır.

Myəllim gylər yzly, sen, xoşrəftar, «hər şeyi bilən, hər işi bacaran» olmalıdır. Bytyn bunlar uşaq janında yaşlı adam ycyn avtoritetdir və tərbiyəvi əhəmiyyəti böyükdür.

Məktəbdə tərbiyəvi iş ycyn hər bir şagirdə fərdi janaşyb, onun xysusijjətlərini ətraflı əjərməlidir. Tərbiyəvi məsələlərdə bir məktəbdə iki

myəllimin fikri bə'zən bir-birinə dyz gəlmir, şagird bilmir hansı myəllimin dediyinə əməl etsin. Bu daqynıqlıqqa yol verməmək ucyn bytyn məktəb qollegiivi; qomsomol, pioner təşkilatları, myəllim, şagird və atanalar tərbiyə işində vahid cəbhə yaratmalıdır. Uşaqlarda qultür vərdişlər aşılamaqda, onların iradələrini tərbiyə etməkdə, aqtiivlijini, dysynçəllilijini, dynjaja baxış və sijasi gərys dairələrini genişlətməkdə, myntəzəmlijə, səliqə və təmizliyə alışdırmaqda vahid cəbhə ilə—əlbir həərəkət etməlidirlər. Şagirdlərdə vətəndaşlıq vəzifələrini şərəflə jerinə jetirmək, ətrafdakı insanlarla qultür rəftar, əmələ qommunist mynasibəti, qardaş millətlər arasındakı qarşılıqlı dostluq mynasibəti, qadın—qızlara yaxşı mynasibət tərbiyə edilməlidir. Bu məsələdə kəhnə dysynçələri, orta əsr, patriarxal-feodal ənənələri qalıqlarının jeni qommunist anlaşıqları ilə əvəz etməlidir. Bu işdə myəllimin cəmə biləcəyi misalların tərbiyəvi əhəmiyyəti bəykdır və ona cox yardım edər.

Məktəbin sijasi tərbiyə işində propaqanda və agitasiyanın rolu bəykdır. Lakin indijə qədər Azərbaycan məktəblərində bundan zəif istifadə edilmişdir. SSRİ-nin bytyn həyatı, bytyn içtimai quruluşu, ymumijətə daxili və xarici siyasətin bytyn məsələləri şagirdləri sijasi cəhətdən tərbiyələndirir, onlara qommunist tərbiyəsi verir. Bunun ucyn də myəllim məktəbdə propaqanda və agitasiya işlərini çanlandırmalı, içtimai quruluşumuzun jeni məfhumlarının məktəblilərin dysynçəsində məhkəm kökləşdirməlidir. Hər bir myəllim ejni zamanda, həm propaqandist və həm də agitator olduqunu unutmaıss bu fəxri vəzifəni şərəflə jerinə jetirməlidir. Bu işdə məktəb təşkilatlarının da üzərinə bəyək vəzifələr düşür. Epoxamızın bəyək doqumenti, sosialist revolusijamızın parlay şə'əli xartiyası—Stalin Qonstitusijasının, Stalin secki qanununun əjənilməsi məktəbdə bəyək sijasi tərbiyə işidir. Ordenli respubliqamızın juxarı siniflərinin 18 yaşa dolmuş minlərcə oqlan və qızları Sovet seckilərində iştirak edirlər. Onlar bəyək sosialist vətənimizin tam hyquqlu vətəndaş olaraq iyksək ixtixarla SSRİ Baş Sovetinə və Azərbaycan SSR Baş Sovetinə deputatlar seckisində birinci dəfə iştirak etdilər, qommunistlərlə partijada olmaıanların məqlub edilməz stalin bloqu qandidatlarına səs verərək bəyək vətənə, bəyək Stalinə öz dərin sevgi və sədaqətlərini nymajış etdirdilər. Qarşıda əməkçilər deputatları sovetləri seckiləri durur. Hər bir məktəb, hər bir myəllim bu seckilərdə iştirak edəcək şagirdlərin sijasi tərbiyəsinə xysusi diqqət verib onların bu məsul və fəxri vəzifəjə hər tərəfli hazırlamalıdır. Bu hazırlıq şagirdlərimizin gənc yrajını vətənə sədaqət və patriotizm hissi ilə, dysməne kin və qəzəb hissi ilə bir daha artıq dolduraçaq və onların dysynçəllilijini, sijasi aqtiivlijini daha cox iyksəldəcəkdir.

Məktəbdə qommunist tərbiyəsinin bəyək prinsiplərindən biri də İnternasional tərbiyə məsələsidir. Bə'zi myəllimlər internasional tərbiyə işini də artıq «həll edilib qurtarmış, vaqıt keçmiş bir məsələ» hesab edərək unutmuşlardır. Bə'zi «myəllimlər» isə internasional tərbiyənin mahiyyət və metodunu belə dyzgyn anlamırlar. Qonaxkənd rayonunun Jəldili kənd tam olmaıan orta məktəb direktoru Əhmədovdan məktəbdə internasional tərbiyənin neçə aparıldığını soruşduqda o demişdir: «bizim kəndimizdəki məktəb internasional məktəb dejildir; məktəbdə yalnız azərbaycanlılar oxuyur, məktəbdə başqa millətdən olan şagirdlər joxdur və kəndimizə başqa millətdən olan joldaşlar da gəlmir ki, biz də internasional tərbiyə aparaq». Əhmədovun danışıqından bə-

lə səhər ki, həmin məktəbdə internasional tərbijə aparmaq mümkündür deyilmiş, çünki burada qeyri millət yoxdur (!).

Kirov rayonunun (Bakı) 99 və 100 №-li məktəblərində də «international tərbijəni nə cür aparırırsınız» sualına, «birlikdə işləsəniz, konsertlər verirsiniz, eyskursiyalar təşkil edirsiniz ki, burada azərbaycanlı, erməni, rus və qeyri millətdən olan şagirdlər iştirak edirlər» deyə cavab vermişlər.

Məktəbdə internasional tərbijəni belə anlamaq, onun mahiyyət və məzmununu dysynmənək deməkdir.

Sovet məktəbi internasional məktəbdir, bu internasionallıq yalnız məktəbdə oxuyan şagirdlərin milli tərkibi ilə əlçəklənir, əsas məsələ sovet məktəbinin hər bir şagirdini proletar internasionalizmi ruhunda tərbijə etməkdir ki, bu da «qampaniya» deyil, təlim prosesində bytyn predmetlərin tədrisi icarısında və sinifdən xaric işdə aparılan gündəlik məsələdir. Myəllimin vəzifəsi dərslərlə bitmir. O, sinifdə aparılan internasional tərbijə işini sinifdən xaric iş ilə tamamlamalıdır.

Azərbaycan Q (b) P M Q işinə dair M. Ç. Baqırov joldaşın hesabat məruzəsi yzrə Azərbaycan Q(b)P XIV qurultayının qətnaməsində deyilir:

«Azərbaycan Qommunist (bolşeviklər) Partiyasının XIV Qurultay, zəhmətkeş kəndlərin internasional tərbijəsi işinin hər vasitə ilə yaxşılaşdırılmasını bytyn partiya təşkilatının ən mühüm mybariz vəzifəsi hesab edir və bytyn partiya təşkilatlarından və hər bir qommunistdən millətçiliyin hər cür təzahyri ilə amansız mybarizə aparılmasını davam etdirməyi, bundan sonra da həm yerli millətçiliklə, həm də hakim millətçilik şovinizmi ilə amansız, qəti mybarizə aparmaq tələb edir».

Məktəbdə internasional tərbijə işi həmişəkindən daha çox canlandırılmalıdır. Məktəblilər yzərində bəyik proletar internasionalizm ruhu həmişə jyksək qanad calmalıdır. Vahid, məhkəm və xoşbəxt sovet ailəsində bəyik Stalin dostluğu ilə birləşmiş gənclərin internasional tərbijə işini daha jyksəklərlə qaldırmaqla, hər bir şagirdə sovet vətəndaşlıq hissi, qəhrəmanlar məktəbi—SSRI-nin sosialist xalqın sevmək və ona hörmət etmək hissi daha çox tərbijə etməli. Şagirdlər eyskursiyalar vasitəsilə qardaş xalqların həyatı, onların eqonomiq və kultur nailiyyətləri ilə daha ətraflı tanış edilməlidirlər. Ölkəmizdə milli təzjiq, barabarsızlıq və millətlər arasındakı nifaq coxdan məhv edilmiş və kökləri qırılmışdır. İndi myxtəlif millijətlərdən olan SSRI xalqının yzəji bir-birinə sədaqət, sevgi və Stalin dostluğu ilə qajnaqlar. Məktəblilərin gəncləşən sosialist yzəji SSRI xalqlarının qırılmaz qardaşlıq ittifaqının yeni nymunələri ilə çoxur. Sovet adamının bu gözəl kejjijəti daha artırılmalıdır.

Qommunist tərbijəsinin digər prinsipi din əleyhinə propaqandadır, uşaqların ateist ruhda tərbijəsi məsələsidir. Ölkəmizdə sosializmin qəti və dənəz surətdə qalib gəlməsi ilə istismarçı siniflər bir dəfəlik aradan qaldırılmış, hər cür xysusi mylkijət ləqəv edilərək dinin eqonomik əsasları qorayılıb atılmışdır. Allahsız hərəkət ateizm kytə icarısında öz inkişafının jyksək mərhələsinə çatmışdır. Sosialist vətənimizin əməkçiləri dinin reaksiya, qontrevolusioner, faşist mahiyyətini anlaşıraq dindən və dini aınlar icra etməkdən coxdan uzaqlaşmışlardır. Lenin göstəmişdir ki, din və sosializm bir jərə səqmaz-

dır. Dinin, məvhumatın, insanların şüurunda kapitalizm qalmaq olduqunu və bytyn tarix boju varlıqların, qontrrevoljusionerlərin, burzua-zijanın istismar aləti olaraq joxsullara zərərdən başqa hec bir şey vermədişini, xalq kytllələrinin kapital zylmyndan azad olmaş jolundakı məneəldərdən biri olduqunu düşynərək coxdan dinin və dini qalıqların təsirindən xilas olmuş, elmi progressiv jol tutmuşlardır. Ölkəmizin əməkçiləri indi artıq partiyalı və partiyada olmağan bolşeviklərdən başqa hec kəsə inanmır və inanmaz da, onlar öz elmi siyasi və qultuřorqularına düşyın cavab verə biləcək başqa bir adam tanırmırlar və joxdur. Məktəbli gənclər öz hafizələrinin elmin parıx nailiyyətləri ilə zənginləşdirmək və siyasi bilik əldə etmək ucyn məktəbdə birinci növbədə partiyalı və partiyada olmağan pedaqoq bolşeviklərə myraqiət edirlər. Lakin əməkçilərin geridə qalması bəzi hissəsi, icərisində masqalı xalq düşmənlərinin kytlləri zəhərləmək ucyn qurduqu dini tora düşyb məvhumat tə'siri altında öz bejinlərini dumanıajanlar da hələ tapılır. Ruhanilər, Stalin Qonstitusijasında dini əjinlər icrasının azad e'lan edilməsindən istifadə edərək əməkçilərin geridə qalması bəzi hissəsi yzərində zərərli tə'sirlərini gücləndirmək ucyn qıymıdanaraq hərəkətə gəlməyə başladılar. Bunu SSRİ və Azərbaycan SSR Baş Soveti seckilərinə hazırlıq dövry acıq göstərdi. Bəs jərldə bəzi myəllimlər nə edirlər? Onlar, uşaqıar «anadan gəlmə ateistdirlər». «Din ələjhinə propaqanda coxdan vaqtı kecmiş bir işdir» kimi əsəssız, cyryk danışyqlara aldanıb din ələjhinə aqtiy propaqanda aparmırlar. Məsələn: Oqtjabr rajonu (Bakı) 21-ci məktəb myəllimi Əlisədirzadə «şagirdlər arasında din ələjhinə propaqanda vaqtı kecmiş işdir» deşir.

Məktəbdə antidin tərbijənin böyük myvəffəqijyyətləri bəzi myəllimlərdə bir növ arxajlılıq əmələ gətirmişdir. Antidin tərbijənin guja keçilmış etap olduqu haqqında jəlanlı təsəvvırlər mejdana atılmışdır. Cyryk «dinsiz tərbijə» teorijası ajr-ajr predmetlərin tədrisində özyny gəstərir. Sovet myəllimləri unutmamalıdır ki, sovet məktəbində dinsiz tərbijə deşil antidin tərbijə prinsipi əsas tutulur.

1937—38-ci tədris ili gəstərdi ki, bəzi myəllimlər dindən, dinin əməkçilərə verdijı zərər və fəlakətlərindən tədris prosesində uşaqıara danışmaşb unudurlar; guja bəşəriyyətlə tarixində «xalqın tirjəki» (Marqs), istismarın aləti olan din adlı bir şey jox imiş. Ymuniyyətlə bəzi myəllimlərlə birlikdə XMQ-nın bəzi jərli işçiləri də məktəbdə din ələjhinə propaqanda işini unutmuşlar və guja «ehtijac olmadıqından» çanlandıрмаq da istəmirlər. Nəticədə dindar adamlar bu acıqlıqdən istifadə edərək bəzi məktəbliləri məktəbdən xariçdə—kycədə, evdə çyrbəcyr metodlarla ovıajaraq onlarda dini tə'siri aşılamaqıa, şuyırların zəhərləməyə cəlisirlər.

Köhnə patriarxal-feodal qalıqlarının kytllərin şüurundan silinib atılması işi hər çyr vasitə ilə syr'ətləndirilməlidir. Naxşvanda məktəbjəş bəzi qızlar, məktəbə cadra ilə gəlirlər. Bir sıra uşqar rajonlarda məktəbdən xariçdə qalan uşaqıar jənə də tapılır. 1937-ci ildə bunların sayı 63.800 nəfər idi. Az jəşlı qızların məktəbdən alınaraq ərə verilməsi davam edir. Ağdam rajonunun Zəngişalı kəndində Əjub adlı birisi 12 jəşlı məktəbli Firəngizi, Bajram adlı birisi 11 jəşlı Aqabəşimi özynə nişanlamışdır və s. Məişətdəki bu çyr köhnə patriarxal-feodal-dərəbəşlik qalıqlarına Xacmaz, Dəvəci, Qutqışın, Vartışın, Kəlbəcər və bir sıra başqa rajonlarda da rast gəlmək olur. Nəticədə

juxarı siniflərə getdikcə qızların sayı azalır. Məsələn: I siniflərdə qızların ümumi proşenti ümumi I sinif şagirdlərinin 40%-i təşkil etdiyi halda, V sinifə gələnə qədər bu rəqəm 16 proşent azalır. Beləliklə din və dini qalıqlar, orta əsr ənənələri gənç qızların irəliləməsinə, onların elmin iyksəkliklərinə qalxmasına və onlardakı talantın sosializmin yeni qələbələrində xidmət etmək üçün yzə sıxmasına mane olur. Bə'zi yerlərdə uşaqqlara din ilə «şəfa» verilir, hər bir «xata-bala»dan qorunmaq üçün dua yazılır və s. Dini tə'sir faqtlarına məktəb uşaqqları sərəsində da rast gəlmək mümkünür. Aqdam rayonunun Sejidli kəndində dindar Kəlbəliy İsgəndər və Xursud bəy məktəb uşaqqlarını belə oruc tutmağa və namaz qılmağa cəlb etməyə çalışmışlar. Kəcən tədris ilində Azərbaycan Mərkəzi İnternasional Pedaqozi məktəbinin hazırlıq qursunda oxuyan Bəkəynın Daqlıq məhləsindən Bəkə adlı 18 yaşlı bir qızın oruc tutduqu bəlli olmuşdur. Başqa bir faqt: Oqtıabr rayonunun 11-ci məktəbində şagird Ələskər valideyninin təzjiqi altında oruc tutmuş. Dzerzinski rayonunun 10 №-li məktəbinin 2-ci sinif şagirdi Naqornaja Antonina dini bəjrəm gınləri sistemətik olaraq dərş tutub-tutmaq bəlli olmuşdur. Məktəb şagirdin ailə yaşayış ilə tanış olduqda mə'lum olmuşdur ki, şagirdin ailəsi onu dini əjinlər icra etməyə məcbur edirmiş. Az XMO Məktəbə Qədr Təbiiə Pədməktəbinin birinci sinfində oxuyan Ş. adlı bir nəfər «allah» haqqında səhbət dışdykdə belə demişdir: «allah o zaman (yəni revolyusiyadan əvvəl, I. Q.) var imiş. indi joxdur». Bə'zi məktəblərdə isə myəllimlərin şagirdlərin oruc tutub-tutmamalarının myəjjən etmək üçün səhər-səhər onlara su vermək faqtlarına rast gəlinmişdir. Unutmamalıdır ki, dinə e'tiqadın hələ kəsməmiş ailənin bə'zi geridə qalmış yzvlərinin arxasında cox vaqt din xadimləri keşiş, seqtant və başqaları durur. Bıdır, Oqtıabr rayonunun 21-ci məktəbinin VI—«B» sinifin şagirdi Səlim Həsənovun anası myəllimə belə demişdir: «mənim oqlum jaxş oxujur, riçə edirəm onun oruc tutmasına mane olmağın». Kəcən tədris ilində bir necə məktəbin joxlanış nəticəsi göstərmişdir ki, bə'zi məktəblərdə, oruqluq gınlərində səhər jəməji azalmışdır. Bytyn bu faqtlar göstərir ki, dinin məktəbə tə'siri hələ qalır və ailə ilə əlaqə saxlamadan məktəbdə antidin propaqandanı, şagirdlərin ateist təbiiəsini səmərəli aparmaq olmaz. Bə'zi geridə qalmış insanların şyurunda qapitalizm qalıqları, dini fikir hələ qalır.

V. M. MOLOTOV joldaş «Oqtıabr revolyusiasının XX illiyi haqqında» 1937-ci il nojabrın 6-sında Bəyik teatrda tənənəli iclasdakı məruzəsində demişdir: «Bizim əlkəmidə sosializm siyasət sahəsində hələ 1917-ci ilin oqtıabr gınlərində tamamilə qalib gəlmişdir. Əlkanın eqonomiqasında sosializmin qəti qələbəsinə biz kəndli kytlələrinin qolxoz joluna dənmləri zamanından, jə'ni artıq 7—8 ildən bəri, dənşə bilərik. Sosializmin kultura sahəsində qəti qələbəsinə dənşməyə hələ tezdir. İnsanların şyurundan qapitalizm qalıqlarını silmək sahəsində bizdə hələ cox işlər gərylməsi lazıy olduqu faqtı bununla əlaqədarlır. Bu qalıqları sosializm kulturasının ancaq genis iyksəlməsi ilə myvəffəqijjətlə silmək olar. Lakin həqiqi sosializm kulturası jolunda hər bir addım isə nəinki dərhal öz nəticələrini verir, həmçinin sosializmin artıq qomunizmə keçməsi üçün də şərait jaradır».

Məktəbdə din ələjhinə propaqanda aqtual məsələdir. Məktəbdə din ələjhinə propaqandanı necə təşkil etməli? Antidin təbiiənin məzmun

və metodu nədən ibarətdir? Ölkəmizdə din dövlətdən, məktəb dindən ayrılmışdır. UIQ (b) P və LOQI proqramlarında, partiya və qəsmo-mol qurultajların qərarlarında, partiyamızın rəhbərləri Lenin və Stalin joldaşın cəhəslərində din ələjhinə propaqandanın məzmun və metodlar qonqret və ajdən göstərilmişdir. Din ələjhinə propaqandanın cənləndərmə qəsm bu göstərişlərlə dərindən silahlanmalıdır. Lakin unutmamalıdır ki, yaşlylar arasında aparılan din ələjhinə propaqandanın forma və metodların mexaniki olaraq uşaqqlar arasında cənilə tətbiq etmək olmaz. Məktəb, uşaqqlar arasında din ələjhinə propaqandanın spesifik xəsusijətlərini nəzərdən qəsməməlidir.

Uşaqqlar məktəbə cəybəcəy ailələrdən gəlirlər. Geridə qalmış ailələrdən bə'zi uşaqqlar məktəbə gəlirkən evlərində dindar ata-analardan, cəybəcəy hilekar metodlarla uşaq öz tə'siri altına salan mollalardan dini səzlər eşitdiyini myəllimə səyləyir və ondan bu dini səzlərin doqru olub-olmadığını soruşub ajdən, cəvab almaq istəyir. Myəllim dərhal bundan din ələjhinə propaqanda ucyn istifadə edib bu dini səzlərin elmlə hec bir əlaqəsi olmadığını, ona zidd olduğunu, dinin zərərli, qontrəvoljusion mahijjətini uşaqqlara inandırıc sərətdə və maraqlı bir tərzdə anlatmalıdır. Indiki mərhələdə məktəbdə din ələjhinə propaqandanın dyzgyn və səmərəli təşkil edərək əskilik qalıqların qoparib atmaq ucyn hər səjdən əvvəl dini məvhumatın zərərini və cəyryklyyny gəncələr elmi sərətdə izah etmək, onların dynjaja materialist baxış dairəsini artırmaq lazımdır. Məktəbdə din ələjhinə tərbijənin formalar myxtəlif olmalıdır. Uşaqqlar arasında indi din ələjhinə həsr edilmiş leqsiyalara, kitablara, bədii ədəbijjata, kinolara, teatr-lara maraq və interes artmışdır. Onlar bilmək istəyirlər və myəllimlərinə suallar verirlər: «Din nə vaqt, kimlər tərəfindən və nə ucyn jərədlmişdir». Myəllimin vəzifəsi səbirlə, elmi və inandırıc bir sərətdə dinin zərərini, onun sinfi mahijjətini—onu təhqir etməjərək və hec vaqt inzibat tədbirlərə əl atmajaraq, anlatmalıdır. Unutmamalıdır ki, din ilə mybarizənin əsasında dinə inananlar ilə mybarizə deyl, din ilə mybarizə durur. SSRİ-də bizim dyşmənimiz dinə inananlar deyl, dindir.

Din ələjhinə propaqandanın, antidin tərbijə işinin keffijjəti, dinə inanan geridə qalmış adamlar inandıraraq dini joldan cəkib elm joluna cəxarmaqla əlcylir. Hər bir predmetin tədrisi mytləq əzyndə din ələjhinə propaqandanın əks etdirməlidir. Bytyn predmetlərin proqramma materialları ilə qurulmuşdur ki, o, səgirdlərin antidin tə'lim-tərbijə almasını tə'min edir və onlar təbiət və cəmijjətin hadisələrini elementar formada dialektik materialist anlayışa gətirib cəxarır. Tarixçilər, təbijjatçılar, ədəbijjatçılar bu işə jaxından qoşulmalıdırlar. Məktəbdə allahsəzlər təşkilat, gənc naturalistlər dərəcə dyzəltmək lazımdır. Partiya təşkilatlar məktəbdə din ələjhinə propaqanda işlərinə jaxından rəhbərlik etməlidir. Unutmamalıdır ki, «Partiya dinə qarşı bitərəf ola bilməz və o, bytyn və hər cəy dini məvhumata qarşı propaqanda aparır, cunki partiya dinin ələjhəndir, dini məvhumat işə elmin ələjhinə gedir, cunki hər bir din elmə zidd bir səjdir».. «...Partiya dini məvhumata qarşı bitərəf ola bilməz və o bu məvhumata qarşı propaqanda aparacaqdır, cunki bu propaqanda istismarcə sinifləri mydafiə edən və bu siniflərə itaət etməyi təbliq edən reaqsiön ruhənlərin nyfuzunu qərməq ucyn ən e'tibarlı vasitələrdən biridir. Din

mövhumatə jajanlara qarşə, əməkci kytlələrin şyurunu zəhərləjən reaqsion ruhanilərə qarşə partiya bitərəf ola bilməz.... 'din əlejhinə propaqanda, reaqsion, ruhaniləri ləqəv etmək işini axıra cətdərməli olan bir vəsitədir. Belə hallar olur ki, partiya üzvlərindən bə'ziləri din əlejhinə propaqandanın hər tərəfli genişləndirilməsinə bə'zən mane olurlar, belə «qommunistlərə» partijaməzın sərələrində yer joxdur» (S t a l i n) («Leninizm məsələləri» kitabı, birinci Ameriqan işçi delegasiyası ilə mısahibəsindən).

Azərbaycan Q (b) P XIV qurultayı Azərbaycanda antidin tərbiyənin genişləndirilməsini kəskin tələb etmişdir:

«Qurultay, partiya təşkilatlarına bir vəzifə olaraq tapşırır ki, mybariz Allahsızlar İttifaqı təşkilatlarını joxlayıbmış partiyalı və partiyada olmayan bolşeviq qadrları ilə məhkəmləndirərək, geniş zəhmətkeş kytlləri içərisində din əlejhinə propaqandanı qəti surətdə jaxşylasdırsınlar.

Hər bir kənddə, qolxozda, hər bir myəssisədə mybariz allahsızlar ittifaqı dərnəklərini təşkil edərək, əhali arasında kytləvi başasalma və tərbiyə işi apararaq, mövhumat jajanlarını—ruhanilərin ic üzünü bytynlyklə aşkara sığarmaq və zəhmətkeşlərin geridə qalıbmış təbəqələrini din tirjəkindən xilas etmək lazımdır».

Azərbaycan bolşevikləri qurultayının bu qərarı məktəbə, myəllimlərə də birinci növbədə aiddir.

Sovet məktəbi qommunizm cəmiyyətinin aqtiy qurucularını hazırlamaq vəzifəsini şərəflə jərinə jətirməli, hər cür dini xəjallardan azad mybariz ateistlər hazırlamalıdır. Ordenli respubliqaməzın myəllimlər ordusu, Lenin-Stalin partiyasının, şagirdlərin qommunist tərbiyəsini ona e'tibar etməsindəki e'timadını bir daha doğruldarıq hər bir şagirdin qommunist tərbiyəsini bəyik Stalin joldaşın tələbi səviyyəsinə qaldırmalıdır.